

ŠTÁTNA ŠKOLSKÁ INŠPEKCIA

úsek inšpekčnej činnosti

Staré grunty 52, 841 04 Bratislava 4

Správa o stave rozvíjania finančnej gramotnosti v stredných odborných školách v školskom roku 2011/2012 v SR

Rozvíjanie finančnej gramotnosti (ďalej FG) vo vyučovacom procese sa sledovalo v rámci **19** komplexných inšpekcií a počas **32** tematických inšpekcií v období od 01. 02. 2012 do 29. 06. 2012. Z **51** kontrolovaných škôl bolo **5** súkromných, **4** cirkevné, **3** s vyučovacím jazykom národnostných menšín.

Cieľom úlohy bolo zistiť zapracovanie Národného štandardu finančnej gramotnosti (ďalej NŠFG) do školských vzdelávacích programov (ďalej ŠkVP).

Implementáciu Národného štandardu finančnej gramotnosti do ŠkVP kontrolované školy nezabezpečili rovnako dôsledne. V **26** kontrolovaných subjektoch nevenovali pozornosť implementácii stratégie vzdelávania vo finančnej oblasti a v oblasti manažmentu osobných financií do ŠkVP vôbec alebo iba v obmedzenej miere.

Školy, ktoré zaradili NŠFG do ŠkVP, **zapracovali Témy**¹ - jednotlivé vybrané kategórie finančnej gramotnosti v rôznom rozsahu a kvalite do učebných osnov viacerých predmetov. Vychádzali pri tom prevažne z potrieb žiakov ako aj z požiadaviek profilu absolventa pre jednotlivé študijné a učebné odbory. Problematiku FG začlenili do učiva predmetov s podobným charakterom aj viaceré stredné odborné školy (ďalej SOŠ), ktoré NŠFG do svojich ŠkVP neimplementovali.

V rámci **všeobecnovzdelávacích predmetov** boli niektoré témy najčastejšie súčasťou učebných osnov predmetov občianska náuka, etická výchova a matematika, v menšej miere boli začlenené v cudzích jazykoch, v slovenskom jazyku a literatúre, ojedinele v informatike a v hospodárskej geografii. V tejto súvislosti využili v rámci všeobecnovzdelávacích predmetov niektoré školy (Banskobystrický, Trenčiansky kraj) priestor na vytvorenie nových tém. Do matematiky zaradili tému Elementárna finančná matematika domácnosti, tri témy doplnili v tematickom celku Číslo, premenná a početové výkony s číslami. Do etickej výchovy pridali tému Príjem a práca, voľba a príprava na povolanie. Cudzí jazyky obohatili o nové konverzačné témy Dialóg v obchode, Cudzí meny, Obchodné dokumenty a zamestnanie.

Širšie možnosti na implementovanie tém NŠFG poskytli **odborné predmety**.² Dôslednejšie sprístupňovanie poznatkov finančného vzdelávania umožnili v niektorých školách vo viacerých predmetoch ekonomického zamerania pridané témy Funkcie peňazí, Poisťovníctvo. V predmete technológia témy Porovnanie cien surovín, Kalkulácia ceny. Z ďalších predmetov rozšírili o tému Zákon o ochrane spotrebiteľa právnu náuku a predmet psychológia o Vplyvy pôsobiace na kupujúceho. Na vyššej úrovni bolo finančné vzdelávanie konkretizované prostredníctvom tematických celkov Osobná finančná gramotnosť, Banková sústava, Písomná komunikácia (písomnosti spojené s hotovostným a bezhotovostným platobným stykom). V študijnom odbore hotelová akadémia

¹ 1. Človek vo sfére peňazí; 2. Finančná zodpovednosť a prijímanie rozhodnutí; 3. Zabezpečenie peňazí pre uspokojovanie životných potrieb - príjem a práca; 4. Plánovanie a hospodárenie s peniazmi; 5. Úver a dlh; 6. Sporenie a investovanie; 7. Riadenie rizika a poistenie

² ekonomika, bankovníctvo, účtovníctvo, právna náuka, podniková ekonomika, podnikanie, podnikanie a drobné podnikanie, marketing, poľnohospodársky marketing, svet práce, úvod do sveta práce, psychológia trhu práce, hospodárske výpočty, hospodárska korešpondencia, ekonomika a prevádzka, manažment, spoločenská komunikácia, masmediálna komunikácia, tovaroznalectvo, cestovný ruch, technológia služieb cestovného ruchu, sprievodcovské služby, podnikanie a služby, podniková ekonomika, ekonomické cvičenia, úvod do makroekonómie, daňová sústava, organizácia zdravotníctva, administratíva a zdravotnícka dokumentácia, cvičná firma

v Banskobystrickom kraji zvyšovali FG v rámci cvičnej firmy, v ktorej pracovali žiaci s finančnou hotovosťou, registračnou pokladnicou, vyplňali účtovné doklady a hospodárili so zverenými prostriedkami. Školy v Košickom kraji deklarovali rozvíjanie zručností a skúseností žiakov na praktických cvičeniach predmetov ekonomického zamerania i na pracoviskách počas odbornej praxe (lekárne, obchodné organizácie). Niektoré školy rozšírili ponuku na podporu rozvoja FG zaradením predmetov (Manažment osobných financií, Finančná gramotnosť, Svet práce a osobných financií).

Rozpracovanosť tém stanovených NŠFG bola z hľadiska rozvíjania jednotlivých čiastkových kompetencií rozdielna. Jednotlivé témy školy čiastočne zapracovali v učebných osnovách viacerých predmetov, v ktorých sa problematika súvisiaca s FG preberala.

V Trnavskom kraji z rozhovorov s vedúcimi pedagogickými zamestnancami škôl, vedúcimi predmetových komisí a z analýzy obsahu učebných osnov vyplynulo, že žiadna nezabezpečila rozpracovanie jednotlivých tém tak, aby sa v priebehu štúdia v rámci nich kompletne naplňali jednotlivé čiastkové kompetencie, ktoré by umožnili absolventom dosiahnuť minimálne požiadavky na funkčnú FG. Táto skutočnosť bola pozorovaná aj v iných školách s čiastočnou zapracovanosťou NŠFG do ŠkVP.

Najvýraznejšie bola **oblasť finančného vzdelávania zabezpečená** v skupine študijných/učebných odborov 63, 64 Ekonomika a organizácia, obchod a služby I, II.

V Trenčianskom kraji zapracovali v súlade so ŠVP pravidlá riadenia osobných financií a FG v uvedenej skupine študijných odborov najmä do viacerých predmetov v oblasti odborného ekonomického vzdelávania. V Žilinskom kraji okrem začlenenia tém NŠFG umožnili žiakom končiacich ročníkov absolvovať Realitný vodičák na získanie základných informácií o nehnuteľnostiach. V 4 SOŠ³ Prešovského kraja, ktoré poskytovali vzdelávanie v tejto skupine študijných odborov, definovali vzdelávacie okruhy priamo vytvárajúce podmienky na rozvíjanie FG u žiakov. Vzdelávacie okruhy ekonomika umožňoval žiakom získať vedomosti o fungovaní trhovej ekonomiky a vedomosti o základných ekonomických pojmoch. V rámci vzdelávacieho okruhu účtovníctvo sa dozvedeli o finančných operáciách, kolobehu majetku a finančnom účtovníctve. Vzdelávacie okruhy právo bol zameraný na zlepšenie právneho vedomia žiakov v súvislosti s výkonom ekonomických operácií a poskytol im možnosť lepšie sa orientovať v platných predpisoch týkajúcich sa občianskeho, rodinného a pracovného práva. Dôležitou súčasťou rozvíjania FG bol okruh svet práce, kde sa učili racionálne ekonomicky uvažovať, chápať prácu ako zdroj tvorby hodnôt a niest' zodpovednosť za vlastnú ekonomickú situáciu a hospodárenie s nadobudnutými finančnými prostriedkami. Zapojením sa obchodnej akadémie⁴ do Sieti cvičných firiem, efektívne a zaujímavou formou realizovali v Košickom kraji podnikateľské aktivity, ktoré pomáhali v implementácii NŠFG. V Trnavskom kraji bola konkretizácia zapracovania FG v uvedených skupinách študijných odborov pozorovaná v 4 SOŠ. Z kontrolovaných SOŠ v Bratislavskom kraji stratégiu vzdelávania vo finančnej oblasti do ŠkVP implementovala na úrovni ISCED 3 súkromná obchodná akadémia.⁵ Do učebných osnov a tematických výchovno-vzdelávacích plánov tejto školy zaradali všetky témy 3 referenčnej úrovne a nachádzali sa v nich celkové i čiastkové kompetencie.

Oblasť finančného vzdelávania podporovali aj voliteľné predmety: hospodársky týždeň, základy podnikateľského myslenia – tvorba projektov.

Pedagogickí zamestnanci niektorých škôl **sa zúčastnili vzdelávania** k problematike FG organizovaného MPC. Prostredníctvom viacerých z nich školy zabezpečili interné

³ Obchodná akadémia, Murgašova 94, Poprad; Obchodná akadémia, Komenského 1, Humenné; Stredná odborná škola, Košická 20, Prešov; Spojená škola, Čaklov 249

⁴ Obchodná akadémia, Akademia Hronca 8, Rožňava

⁵ Súkromná obchodná akadémia Profi-Kamo, Dudvážska 6, Bratislava

vzdelávanie, zväčša na pracovných poradách a na zasadnutiach predmetových komisií. V Prešovskom kraji absolvovali 4 učitelia inovačné vzdelávanie, ktorého poskytovateľom bola nezisková organizácia Junior Achievement Slovensko. Vzdelávacia agentúra Jaspis realizovala v 1 škole v Banskobystrickom kraji školenie k zákonu o dani z príjmov. Časť učiteľov kontrolovaných subjektov sa zúčastnila na prednáškach odborníkov z bankového sektoru, v Trnavskom kraji sa v jednej škole vzdelávali prostredníctvom Inštitútu bankového vzdelávania NBS, n. o.. V spolupráci s ďalšími organizáciami (Združenie podnikateľov Slovenska, Nadácia pre deti Slovenska, občianske združenie Aktiv Relax) uskutočnili vzdelávanie v 2 školách Žilinského kraja. Traja učitelia obchodnej akadémie v Košickom kraji navštevovali školenia zamerané na vyučovanie manažmentu osobných financií a na činnosť cvičných firiem, ktoré organizoval ŠIOV. V 3 školách (Trnavský kraj - 2, Trenčiansky kraj - 1) sa zapojili do e-learningového programu Poznaj svoje peniaze. Vzdelávanie pedagogických zamestnancov nezabezpečili školy v dostatočnej miere. V tých, ktoré NŠFG do ŠkVP neimplementovali, sa v oblasti rozvoja FG nevzdelávali.

Pre **žiakov zorganizovali** školy odborné prednášky a besedy s pracovníkmi z finančných inštitúcií (banky, poisťovne) realitných kancelárií, exkurzie v peňažných ústavoch a v mincovni v Kremnici. Prínosom týchto aktivít bol najmä priamy kontakt žiakov s odborníkmi z praxe, ktorí vzbudzovali ich záujem o odborný rast vo finančnej oblasti. Vedomosti v danej problematike niekoľko škôl rozširovalo krúžkovou činnosťou (Finančná gramotnosť, Mladý účtovník, Práca s internetom). V rámci nej žiaci vyhľadávali rôzne webové stránky finančných inštitúcií, pracovali s výukovými programami, on-line kalkulačkami, súťažili o najlepšieho investora. V Košickom kraji si rozširovali vedomosti prostredníctvom internetovej vzdelávacej hry Slovenskej sporiteľne Milionár. Žiaci škôl v Prešovskom kraji sa zapájali do viacerých súťaží (Mladý účtovník, Spotreba pre život, konferencia Labyrintom ekonomie, Genius logicus – úlohy z finančnej matematiky), v dvoch školách vydali školský časopis špeciálne zameraný na oblasť FG (Tajomstvo ciest spotrebiteľa, Financie). Praktické možnosti využitia v 3 školách tohto kraja poskytol informačný panel venovaný danej tematike. Prínosom, z hľadiska získavania nových poznatkov, zručností a skúseností v sledovanej oblasti, boli pre žiakov obchodnej akadémie v Rožňave aktivity realizované cvičnou firmou, aktívna účasť 2 skupín žiakov na Veľtrhu cvičných firiem v Prahe. V Trenčianskom kraji na zabezpečenie informovanosti k finančnému vzdelávaniu školy realizovali viaceré aktivity a projekty na rôznej kvalitatívnej a kvantitatívnej úrovni, prevažne boli vyčlenené len pre určité skupiny žiakov najmä ekonomických odborov. Žiaci v 2 subjektoch boli zapojení do projektu SME v škole, ktorý bol zameraný na vyučovanie tém Úloha peňazí v zmiešanej ekonomike a Bankový systém. V 1 SOŠ v spolupráci s Nadáciou pre deti Slovenska pripravili projekt o finančných aktivitách, podporený exkurziou a žiakmi usporiadaným diskusným klubom Myslím ekonomicky. Vo viacerých študijných odboroch žiaci na hodinách samostatne tvorili podnikateľský zámer a vypracovali vlastné projekty, v ktorých spracovávali informácie z uvedenej problematiky. Niektorí súťažili v simulovanom obchodovaní Bisness Master, absolvovali školenie o tvorbe podnikateľského plánu v projekte KOMPRAX – kompetencie pre prax, 1 škola využívala aj on-line informačný a vzdelávací nástroj DOLCETA, ďalšia sa zapojila do internetového projektu Finančná hitparáda, na hodinách pracovali žiaci s programom Banky v akcii. V spolupráci so Slovenskou obchodnou a priemyselnou komorou realizovali v 1 škole odborný seminár INCOTERMS (o cenových kalkuláciách, kúpno-predajných vzťahoch).

V obmedzenej miere školy **poskytli informácie rodičom** na triednych aktívoch. Prevažne boli rodičia informovaní o možnostiach poistenia žiakov a o získavaní sociálnych štipendií.

V 2 školách Trnavského kraja bankové inštitúcie prostredníctvom prednášok oboznámili žiakov a ich zákonných zástupcov s využívaním kreditných študentských platobných kariet.

Vybavenosť škôl v oblasti finančného vzdelávania bola rozdielna. Viaceré pracovali so školskými učebnicami.⁶ Vo vzťahu k vyučovaným odborným predmetom používali učebné texty, vzory tlačív, zmlúv, textové dokumenty a tabuľky používané na finančnom trhu. Prínosom boli metodické materiály (MPC, ŠIOV), informačný a propagačný materiál finančných inštitúcií, katalógy, video nahrávky, výukové programy i vlastné prezentácie. Mali k dispozícii tiež Školský rodinný kalendár finančnej gramotnosti, Šlabikár finančnej gramotnosti, odborné časopisy (Trend, Profit). V rámci projektu Poznaj svoje peniaze získali zapojené školy vzdelávací e-learningový program, s ktorým učitelia prednostne pracovali na predmete manažment osobných financií. V súvislosti s ním využívali metodickú príručku pre učiteľa a pracovnú príručku pre žiaka. V Trenčianskom kraji vybavenosť závisela od zrealizovaných projektov, časti žiakov bol poskytnutý pracovný materiál Podnikateľské vzdelávanie, ktorý vydalo Združenie podnikateľov Slovenska, publikácia Európsky diár 2011/2012, pracovné zošity s interaktívnymi úlohami, disponovali on-line kalkulačkami, počítačovou simuláciou MESE. Najlepšia vybavenosť učebnými materiálmi, pomôckami a metodickými materiálmi bola v študijných odboroch s ekonomickým zameraním. Negatívom však bola skutočnosť, že v niektorých školách toto vybavenie chýbalo.

Záver

K implementácii NŠFG do školských vzdelávacích programov zvolili školy rozdielny prístup. Mnohé zapracovali stanovené témy do niektorých všeobecnovzdelávacích predmetov, častejšie do tých odborných predmetov, ktoré boli obsahovo viazané k problematike FG. Len v časti škôl rozpracovali celkové kompetencie stanovené v rámci jednotlivých tém do čiastkových kompetencií, ktoré musí absolvent dosiahnuť podľa zamerania študijných a učebných odborov v nadväznosti na obsah všeobecnovzdelávacích a odborných predmetov. Dôslednejšie sa na vzdelávanie vo finančnej oblasti zamerali v skupine študijných/učebných odborov ekonomického zamerania. Viaceré školy i napriek tomu, že NŠFG neimplementovali do ŠkVP, problematiku do niektorých učebných predmetov zahrnuli. Zvýšenie záujmu žiakov o túto oblasť vzdelávania podporili školy rôznymi mimoškolskými aktivitami, vrátane krúžkovej činnosti. Na zabezpečenie informovanosti k danej problematike niektoré realizovali projekty podporované najmä mimovládnyimi a bankovými subjektmi, v rámci čoho si zlepšovali svoju vybavenosť vhodnými učebnými materiálmi, pomôckami a metodickými materiálmi. Slabšou stránkou bolo vzdelávanie učiteľov na podporu rozvoja FG. Väčšina škôl realizovala interné vzdelávanie pedagogických zamestnancov predmetovými komisiami, niektorí učitelia absolvovali vzdelávanie organizované MPC. Ojedinele získavali odborné poznatky prostredníctvom finančných inštitúcií a v rámci školení organizovaných ŠIOV. V súvislosti so skvalitnením finančného vzdelávania by bolo vhodné, aby školy poverili jeho koordinovaním niektorého z pedagogických zamestnancov.

Vzhľadom na aktuálnosť a závažnosť problematiky FG je zo strany škôl žiaduce venovať zvýšenú pozornosť jej začleneniu do výchovno-vzdelávacieho procesu. Potrebné je vytvoriť také podmienky pre systematické finančné vzdelávanie, ktoré prispejú k nadobudnutiu vedomostí, zručností a schopností žiakov, umožnia im aktívne pracovať s finančnými informáciami, a tým primerane efektívne komunikovať a fungovať v danom prostredí.

⁶ Základy ekonómie a ekonomiky; Podniková ekonomika; Bankovníctvo pre obchodné akadémie; Zbierka príkladov z ekonomiky; Ekonomika pre odbory výrobného a nevýrobného zamerania

Opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov

Na základe inšpekčných zistení Štátna školská inšpekcia uplatnila voči kontrolovaným subjektom **33** odporúčaní, z nich **26** sa týkalo implementácie NŠFG a jeho rozpracovanosti v ŠkVP, ostatné boli orientované na realizáciu vzdelávania pedagogických zamestnancov, na zabezpečenie informovanosti a materiálno-technických podmienok v oblasti finančného vzdelávania.

Odporúčania a podnety

Riaditeľom stredných škôl

- implementovať NŠFG do školských vzdelávacích programov
- zabezpečiť informovanosť žiakov, pedagógov a rodičov k problematike finančného vzdelávania
- zlepšiť vybavenosť školy učebnými materiálmi, pomôckami a metodickými materiálmi z hľadiska podpory rozvoja finančnej gramotnosti
- zaradiť do plánu kontinuálneho vzdelávania pedagogických zamestnancov vzdelávacie aktivity s cieľom systematického rozvíjania finančnej gramotnosti žiakov
- zvážiť ustanovenie koordinátora pre oblasť finančného vzdelávania

Metodicko-pedagogickému centru

- zabezpečiť pre riadiacich zamestnancov a ďalšie skupiny pedagogických zamestnancov vzdelávanie obsahovo zamerané na tvorbu a realizáciu stratégie rozvoja finančnej gramotnosti, vrátane formovania kompetencií finančnej gramotnosti žiakov